

INVENTARISATIE VAN NAMEN OP PIJPESTELEN

(Aanvulling van PKN nr. 28)

door Lodewijk van Duuren

GEEN PIJPESTEEL WAARD?

De uitdrukking: *Het is geen pijpesteel waard* betekent volgens het woordenboek: niets waard. Voor de meeste pijpenverzamelaars hebben pijpstellen voorzien van versiering of opschrift echter wel waarde. Dankzij een aantal reacties van hen op de eerste inventarisatie van namen op stelen (4) kan hieraan een groot aantal namen toegevoegd worden. Uit dit grote aantal toevoegingen blijkt, dat het eerste overzicht nog verre van volledig is en dat ook nu van een afsluiting nog geen sprake kan zijn.

Van pijpen uit Duitsland, België en Frankrijk (zie tabellen 3 en 4) zijn nu ook stelen opgenomen, die tot nu toe alleen buiten Nederland zijn gevonden, en wel omdat deze pijpen in Nederlandse collecties aanwezig kunnen zijn of nog in onze vaderlandse bodem gevonden kunnen worden.

De nu volgende aanvulling op de eerste inventarisatie levert niet zoveel nieuwe inzichten op. Naast pijpenmakers zouden ook pijpenhandelaren zoals Jac. Broeland, Dirk Entvogel, George Moses, Simon Plaat en de V.O.C.-kooplieden Frans en Jacob van de Velde, F.EN.I.VAN/DEVELDE (1), hun naam op de steel laten stempelen.

Verder werd nog eens extra bevestigd, dat buiten Gouda velen misbruik hebben gemaakt van namen van Goudse pijpenmakers en/of de plaatsnaam Gouda, door deze namen op de stelen van hun pijpen te plaatsen. Dit gebeurde zowel door het overnemen van de letterlijke naam als door een verbastering van de naam Gouda (OUDA, GUODA en GAUDA) of de pijpenmakersnaam.

Niet alle typen opschriften zijn in de tabellen verwerkt, zoals reclameteksten, politieke leuzen, algemene gezegden, herdenkingsteksten etc. Het lijkt mij beter deze afzonderlijk te publiceren, tezamen met afbeeldingen en teksten op pijpekoppen.

LITERATUUR

- 1 Anoniem. Officiële vakopleiding voor de tabaksdetailhandel. Les 6. Stichting vakexamens kleinhandel tabak. 's-Gravenhage.
- 2 N. Augustin (1973) Pijpen van klei gemaakt te Andenne en An-

- denelle, België eind 18e tot midden 20e eeuw. Monografieën over pijpen Nr. 1.
- 3 D.H.Duco (1987) De Nederlandse kleipijp. Pijpenkabinet, Leiden.
 - 4 L. van Duuren (1985) Voorlopige inventarisatie van pijpmakersnamen en andere opschriften op kleipijpstelen. PKN jrg. 7, nr. 28, pag. 74-96.
 - 5 J.P.A.M.Engelen (1985) Afstammelingen van Westerwaldse pijpmakers in beide Limburgen en pijpenfabriek Trumm-Bergmans te Weert. Pijpelogische Kring Nederland.
 - 6 M.Koolen (1985) Tabakspijpjes 1600-1900 pijpvondsten uit Grave, Velp en Escharen. Stichting "Graaft voort", Grave.
 - 7 W.Krommenhoek & A.Vrij (z.j.) Kleipijpen, drie eeuwen Nederlandse kleipijpen in foto's. WEVO, Amstelveen.
 - 8 M.Kügler (1985) 18e eeuwse Westerwaldse kleipijpen gevonden in Grenzhausen. PKN jrg. 8, nr. 29, pag. 14-24.
 - 9 M.Kügler (1987) Tonpfeifen. Hanusch & Ecker, Höhr-Grenzhausen.
 - 10 J.van der Meulen (1985) Pijpmakers en hun merken in de eerste helft van de 19e eeuw. PKN jrg. 8, nr. 30, pag. 34-47.
 - 11 M.A.Pfeiffer (1983) Clay tobacco pipes from Hudson's Bay Company's Bellevue farm, San Juan Island. Washington. B.A.R. International Series 175, p. 161-183.
 - 12 F.Tymstra (1986) Bordollo-pijpen uit Grunstadt. PKN jrg. 9, nr. 33, pag. 13-18.
 - 13 M.Vroomans (1985) Aanvullingen vorige artikelen. PKN jrg. 8, nr. 29, pag. 12-13.

TOELICHTING BIJ TABEL 1,2,3 en 4.

1 *volgnummer*

2 *opschrift* /betekent: nieuwe regel
() gereconstrueerde letters

3 *pijpmakersnaam*

4 *collectie/literatuur*

De nummers hebben betrekking op de nummers in de literatuurlijst hierboven, de letters hebben betrekking op collecties:

H = H.Hummel

Ha= J. de Haan Du= D.H.Duco

S = P.Smiesing D = L. van Duuren

T = F.Tymstra J = M.Janssen

5 *noten*

Deze zijn per tabel genummerd. Zie volgende bladzijde.

6 type opschrift

Indeling volgens de eerste inventarisatie:

- 1 = intaglio-vlak, twee teksten gescheiden door raderingen, loodrecht op de steel.
- 2 = intaglio-diep, geen versiering, loodrecht op de steel.
- 3 = reliëf, opschrift in kaders, evenwijdig aan de steel, versiering in banden.
- 4 = intaglio-vlak, opschrift loodrecht.
- 5 = intaglio-vlak, opschrift evenwijdig.
- 6 = intaglio-diep, opschrift loodrecht.
- 7 = intaglio-diep, opschrift evenwijdig.
- 8 = reliëf, opschrift loodrecht.
- 9 = reliëf, opschrift evenwijdig.

7 gilde (en eventueel merk)

- x = gilde van Gouda
- G = gilde van Grenzhausen
- H = gilde van Höhr

NOTEN

Tabel 1

- 1 Op de steel achter de naam is een zevenstippige roos geplaatst.
- 2 VD - ligatuur
- 3 De naam wordt niet in samenhang met het merk in de gildeboeken genoemd.
- 4 LICHTIVS is mogelijk een latinisering van DE LICHT.

Tabel 2

- 1 N in dit opschrift *niet* in spiegelbeeld.

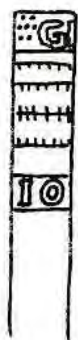
Tabel 3

- 1 Vermoedelijk Duits produkt.
- 2 Wilhelm en Bernhard Bordollo.
- 3 In plaats van nr. 16 tabel 3 eerste inventarisatie (4).
- 4 N in spiegelbeeld.
- 5 In plaats van nr. 34 tabel 3 eerste inventarisatie (4).
- 6 S en C in spiegelbeeld.
- 7 Vergelijk nr. 152 tabel 1 eerste inventarisatie (4).
- 8 Uit Uslar zijn enkele pijpenmakers bekend (9).
- 9 J.H.Isern wil in 1721 in Hildesheim een oven bouwen. Hij heeft daar tot 1737 gewerkt en is voor 1748 gestorven (9).

LUKAC ✿

DEION ✿

✿ GILLIS

IONKER

.P.P.HAME

.INGOUDA

T.SCHIP ✿✿

✿ STADT WYK

afb. 1

TABEL 1 OPSCHRIFTEN VAN NEDERLANDSE PIJPENMAKERS

1	2	3	4	5	6	7
1	/DERAARDE	Jacobus v.d. Aerde	H		1	x
2	ARI()EN / GOUDA	Arie danen ?	H		1	x
3	I.V.BAALLEN / BYENKORF	Jan van Baalen	S		9	x
4	I.V. BANK /	Joost Verbanck	S		1	x
5	(IA)N.V.BEEK / IN.GOUDA	Jan van Beek	Du		1	x gekr. 27
6	V:D:BERG	Van der Berg	H		1	x
7	.BLOET. /	Joost Bloed	T		1	x
8	ISAKX BLO	Ysack Blom	S		1	x de burg
9	HEND:BOS / INGOUDA	Hendrik Bos	H		1	x
10	(P)OULUS BOS/	Paulus Bos	H		1	x
11	C:BOUMAN/INGOUDA	Cornelis Bouman	H		1	x
12	:M:BREM/INGOUDA	Machiël Brem	S		1	x
13	DBRVIN	De Bruin	D		1	x
14	BUIN	Beun of Bruin ?	S	1	1	
15	:L.BUIS/GOUDA	Leendert Buis	S		1	x
16	I:GEORGE/BURCKLY	I.George Burckly	T		1	
17	G CARLIER/INGOUDA	Gerardt Carlier	H		1	x
18	I.V.DUS/INGOUDA	Jan of Joris v.d.Dus	S		1	x
19	B.ELINGH	Benjamin Eling	Du		1	x gekr. 99
20	E.VAN GENT Gz/ KORTE IZABE	Engel van Gent	S		9	x
21	INGOUDA/I.GIRREBO	Jan Girrebo	S		1	x
22	G.GLAS/INGOUDA	Gerrit Glas	13		9	x gekr. RT
23	P.GOEDEAAGEN & ZOON/ GOUDA	Pieter Goedewaagen	5			x
24	T:HA ()/	Thomas Hage ?	H		1	x
25	M:HEER()/INGOUDA	Maarten Heerkes	6		3	x
26	W:V:D:H(D)/INGOUDA	Wiggert v.d. Heyde ?	H		4	x
27	M:HOOFT/GOUDA	Manshooft	S		1	x
28	GILLIS/IONKER	Gillis Jonker	T		1	x
29	G:V:D:K/INGOUDA	Gijsbert v.d.Kint of Gerrit v.d. Karre	H		1	x
30	A:V:KEULEN/INGOUDA	(H)armanus van Keulen	H		1	x
31	IAC:VD:KIST	Jacob v.d. Kist	H	2	1	x
32	IN.GOUDA/I.V.D.KIST	Jac. of Jan v.d.Kist	S		1	x
33	B.KLARIS	Boudewijn Klaris	T		1	x
34	..I.KOOL/GOUDA	Jacob Kool	S		1	x
35	M.DE.LA(NGE)/	Martinus de Lange	Du		1	x gekr. B
36	WILLIAM./LEETH	William Leeth	7		9	
37	C.V.LEEWEN/INGOUDA	Cornelis van Leeuwen	13		1	x
38	(I.)V.LEEUWE/	Jan van Leeuwen	S	3	1	x IVB
39	LICHTIVS/ ANNO 1632	Per de Licht ?	Ha	4	9	
40	I:M:M()	Jacobus Mandemaker of Jacob Middelsemer	H		1	x
41	MARIE/INGOUDA	Maria Verzijl of Marte	6		1	x
42	:W.MEURX/:IN:GOUDA	Willem Meurs	13		5	x
43	I:D:MOL/	I. de Mol	H		1	x
44	I:DE:MOL/I:DE:MOL	I. de Mol	H		1	x
45	I:MONK/	Jan Monk	H		1	x
46	GEORGE/MOSES	George Moses	3		1	

47	INIEVELD/INGOUDA	Jan Nieveld	6	1	x	
48	INGOUDA/NIEVELD	Jan Nieveld	6	5	x	
49	(N)IEVEL.IN/GOUDA	Jan Nieveld	6	5	x	
50	G.NO()/	Gillis of Gerrit Nobel?H		1	x	
51	W.V.NOPPE	Willem van Noppe	D	4	x	
52	IAN.PRINCE & Cie/ KORTE IZABE	Jan Prince & Compagnie	D	9	x	
53	JAN.PPNCE & Co / KORTE ISABE	Jan Prince & Compagnon	Ha	9	x	
54	(P).P.HAMER/.INGOUDA	Pieter Proefhamer	T	1	x	
55	.L.V.PYL/INGOUD	Lieve van Pijl	S	1	x	
56	G:I:RE(I)/INGOUDA	Gerrit Jongerheld ?	H	1	x	
57	KORTE ISA Ek/ H. van Rijst Jz	Hendrik van Rijst	6	9	x	
58	H. van Rijst/in pijpen/ GOUDA/HOLLAND	Hendrik van Rijst	3		x	
59	C:D:ROD/GOUDA	Cornelis de Roos ?	S	1	x	
60	L:SLOBBE/	Leendert Slobbe	D	1	x	
61	D:SLUYTER/	Daniël Sluyter	H	1	x	
62	T:VAN:SON/	Teunis van Son	H	1	x	
63	TSPARNAAY/INGOUDA 59	Thomas Sparnaay	Du	1	x	gekr. 59
64	L.S.DERWIJK./	Louwerens Stalderwijk	S	1	x	
65	I.STOMMAN/I.STOMMAN	I. Stomman	H	1	x	
66	M.STORM./INGOUDA	Michiel Storm	S	1	x	
67	P.SBURGH/INGOU	Pieter Swanenburg	6	1	x	
68	BENYAMIN/TATIS	Benjamin Tatis	Du	1		kon. David
69	P.THOEN./ (I)N.GOUDA.	Pieter Thoen	T	1	x	
70	H.V.D.Val(K)/INGOUDA	Hannes v.d. Valk	T	4	x	
71	L.VERRYST/.INGOUDA	Lieve Verrijst	S	1	x	koffiepot
72	C.V.ZYL:/IN:GOUDA	Cornelis Verzijl	3	1	x	
73	M.VERZYL/INGOUDA	Maarte Verzijl	Du	3	1	x kruisanker
74	INGOUDA/IAN:VLAK	Jan Vlak	H	1	x	
75	IAC.DEVOS/IN.GOUDA	Jacob de Vos	Du	3	1	x 5 schijven
76	P. van der/Want Gz/ Gouda	Pieter v.d. Want Gz.	3		x	
77	(L)AM:WOUT/INGOUDA	Lambertus Wout	H	1	x	
78	FABRICIRT/P.V.WYNGAARDEN	Pieter van Wijngaarden	H	3		
79	WYNGAARDE	Van Wijngaarden	H	4		
80	(A).V.YSEND00(RN)/ IN.GOUDA	Andries v. IJzendoorn	S	1	x	

TABEL 2 OVERIGE OPSCHRIFTEN

1	2	3	4	5	6	7
1	HARLINGEN / HARLINGEN	Harlingen	13	1	1	
2	KORTE IZABE / GOUDA		Ha	9		
3	Gauda'sche/Smoke/Pipe		5			
4	MADE / IN / HOLLAND		3			

TABEL 3 OPSCHRIFTEN VAN DUITSE PIJPENMAKERS

1	2	3	4	5	6	7
1	IA BOC/	Johannes Böckling ?	6	1		G
2	GB BORDOLLO/GRUNSTADT	Gebrüder Bordollo	12	2	7	
3	GB BORDOLLO	Gebrüder Bordollo	12	2	6,7	
4	BORDOLLO	Bordollo	12	2	7	
5	CH. BRAS/	Johannes Brass	9		1	G
6	A. DIRDOE (of B)/ () Z: FABRIC:	?	6	1	9	
7	GEBRUE/DER DOR/NINGRE/ NTZHOU/SEN EBG	Gebrüder Dorn	9		4	G
8	G: B: DORN: GH/ FABRICIRT	Gebrüder Dorn		3	3	G
9	FABRICIRT/ G: BDORN: I. GH	Gebrüder Dorn	9	4	3	G
10	WD 1739 UOA	Wilhelm Dorn, "Gouda"	9		1	G
11	WD 173(9) AUDA	Wilhelm Dorn, "Gouda"	9		1	G
12	WILHELM/DORNGREN/ TZHAUSEN	Wilhelm Dorn	6		8	G
13	P: HOERTER/ FABRICIRT	P. Hoerter	9		3	
14	..H. ISER: /HILDESH:	Johann Hartmann Isern	8	9		
15	ISERIHM/ISERIHM	Johann Hartmann Isern	9	9	4	
16	(I) OHANNES. /KLEUTGE(N)	Johannes Kleutgen	9		3	H
17	WIR(D) SIICHTzi/N.H.G.R: W:K: /1.7.4.2.	W.K.=Wilhelm Knödgen ?	6		8	H
18	OH. LE/TSCHÉ	Johannes Letschert	6		3	G
19	IILET/CHERT	Jacob Johann Letschert	9		3	
20	I: PETER: L/ETSCHER	Johannes Peter -	6		3	G
21	P. LESC/HERTS	Letschert		5		G
22	GOUDA: I. P.	?	8			
23	FABRICIRT/W: H. REMY G(H)	Wilhelm Remy	9		9	G
24	W. REMI() / () SEN	Wilhelm Remy	9		3	G
25	I. W. R. / I. GH	J. Wilhelm Rembs	9		8	G
26	OHANNES/ROTEN. B.	Johannes Rotenberger	9	4	3	
27	() ER/SASM	Sasman ?	9		9	
28	(IO) HSCH/ELMAN(N)	Johannes Schellmann	9		3	G
29	IOHAN. N/ES. SCHMIT/ 1.7.4.5.	Johannes Schmit	9	6	8	
30	HRICUS/SCHWAD/ERLABI(N) HOR. 1784	Henricus Schwaderlab	9		8	
31	IHENRIC(H)/SPAANGH	Johannes Henrich Spahn	9	7	3	G
32	IOH. W/STAUB	Joh. Wilhelm Stauber	6		3	G
33	STAUB() / () NN. (W?)	Joh. Wilhelm Stauber	9		3	G
34	IOH(A) NNE(S) / STE(I) NEBA/CHI(N) HOR	Johannes Steinebach	9		8	H
35	STEINEBA / INGOUDA	Steinebach	9		8	H
36	FABRICIRT/I. B.: WOGH. I. N	?	9		9	
37	IWOTMAN: NW/ FABRICIRT	I. Wortmann, Neuwied ?	H		3	
38	FABRICIRT/WORTMANN	Wortmann	9		6	
39	KRENTZ/HAUSEN/ANNO 1740	Grenzhausen	6		8	
40	/(G) AUDA. 1747.	"Gouda"	6	1	1	
41	GAUDA 1730/	"Gouda"	9		1	
42	/GAUDA 1739	"Gouda"	9		1	

43	1755/(GOU)DA 1755	"Gouda"	9	1
44	GAUDA 1756	"Gouda"	8	
45	GUODA	"Gouda"	8	
46	/INUSLAR	In Uslar	11	8 1

TABEL 4 OPSCHRIFTEN VAN BELGISCHE EN FRANSE PIJPENMAKERS

1	2	3	4	5	6	7
1	D. BARTH/ANDENNE	Désire Barth	2			
2	D. BARTH/ANDENNE DEPOSE	Désire Barth	2			
3	D. BARTH/ ANDENNE BELGIQUE	Désire Barth	2			
4	D. BARTH/D. BARTH	Désire Barth	2			
5	De Bevere	Joost de Bevere	J		4	
6	GAUDA/VERZIL	Chretien Pierre Guyson	10			gekr. W
7	HARSS(E?)	Egbert Haersevoort ?	J	1	8	
8	FABRI()/()OEDGEN	Knoedgen	J		5	
9	Fabrik/Knoedgen	Knoedgen	J		5	
10	J. J. Knoedgen/Bree	Jean Knoedgen	5		2	
11	J. Knoedgen/Bree	Jean Knoedgen	5		2	
12	J. K. à Bree	Jean Knoedgen	5		2	
13	Knoedgen à Bree	Jean Knoedgen	5		2	
14	PA()/MEIER 705	Meier	J	2	9	
15	Noël/Lyon/Deposé	Firma Noël	5		2	
16	PETIT/A MONS	C. Petit	10		1	WS
17	Richterls()/Dep()	?	J		6	
18	Scouflaire/(a)Onnaing	Pierre Joseph Scouflair	5		2	
19	Wingender/Frères	Felix & Henri Wingender	5		2	
20	Wingender/Frères/ à Chokier	Felix & Henri Wingender	5		2	

NOTEN

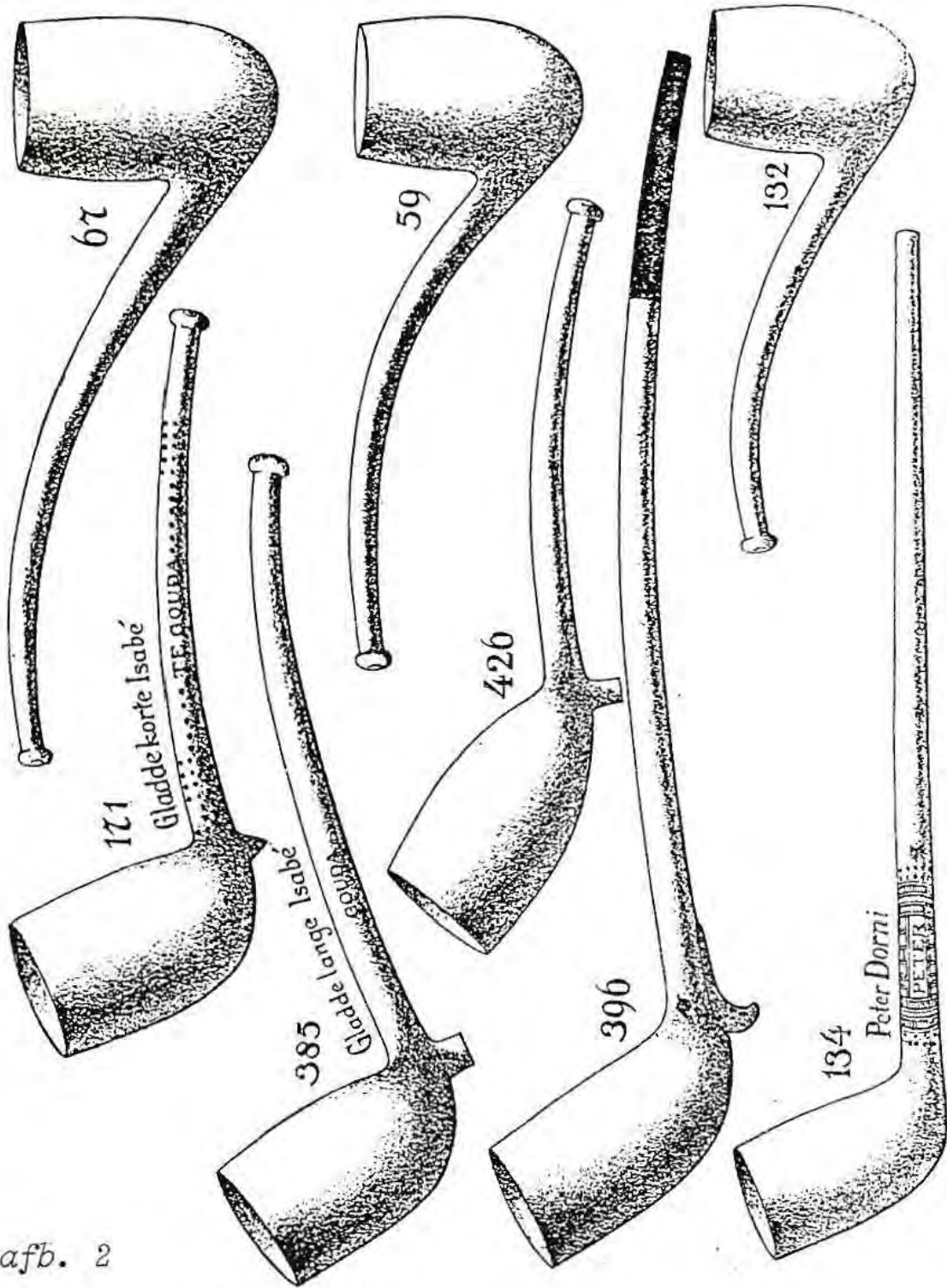
Tabel 4

1 Egbert Haersevoort is een pijpenmaker, die in 1783 van Gouda naar Antwerpen vertrokken is. Mogelijk houdt dit opschrift geen verband met deze pijpenmaker, maar met de pijpenmaker van de pijp met op de kop het opschrift HARSSEV (6).

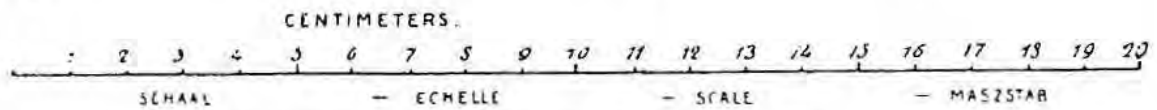
2 Het nummer onder PA is waarschijnlijk een vormnummer.

Serie 22.

Goede kwaliteit.
Bonne qualité.
Good quality.
Gute Qualität.

afb. 2

KORTE EN LANGE IZABE

De Izabe of Isabe is een vrij korte, enigszins gebogen eenvoudige pijp, die onderscheiden wordt in *korte* en *lange Izabe's*.

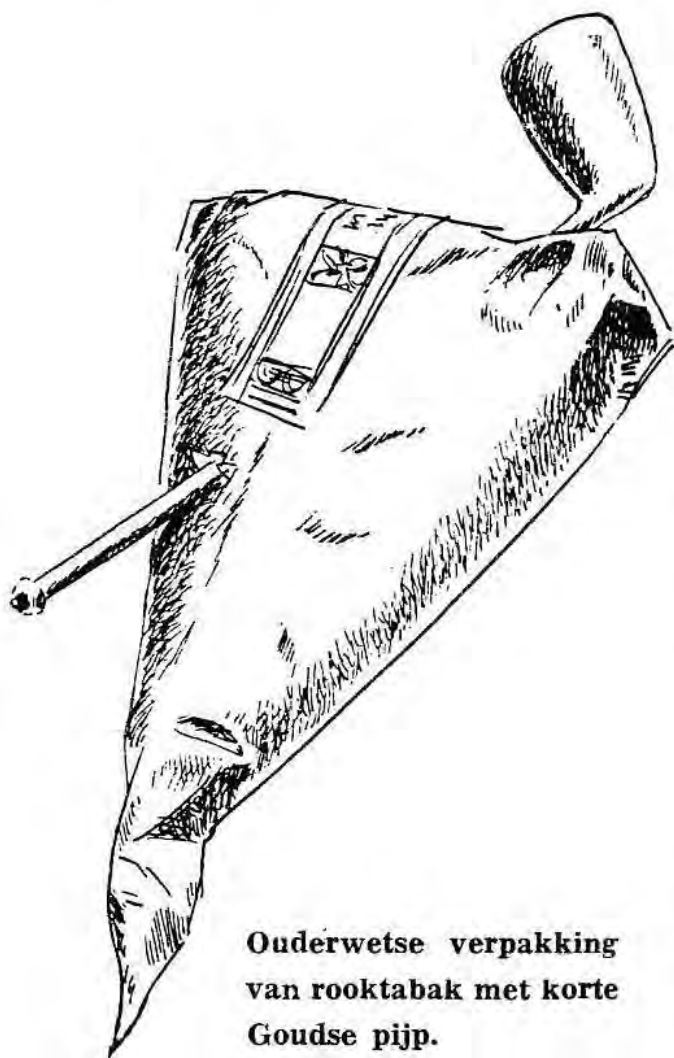
Het opschrift KORTE IZABE of KORTE ISABE komt voor op pijpstelen van verschillende fabrikanten (tabel 1, nrs. 20,52 en 57). In Goedewaagens Catalogus no. 6 worden beide typen afgebeeld (*afb. 2*). In lengte verschillen zij niet zoveel; hemelsbreed gemeten is de korte Izabe 10,5 cm lang en de lange Izabe 12,5 cm.

Van Joh. de Haan kreeg ik de volgende suggestie voor de verklaring van de naam van dit type pijp. Volgens zijn vader (geb. 1904) werd deze pijp cadeau gedaan bij een pakje tabak van een half pond van het merk Isabé.

Dat een pakje tabak vroeger tezamen met een korte pijp werd verkocht, blijkt uit *afb. 3*, afkomstig uit de Officiële Vakopleiding van de Tabaksdetailhandel.

De mogelijkheid bestaat dus, dat de naam van dit type pijp verbonden is met het tabaksmerk Isabé. Een tabaksmerk waarvan het bestaan overigens nog niet bevestigd is.

Met hartelijke dank aan Don Duco, Jos Engelen, Johan de Haan, H. Hummel, Mark Janssen, Hans van der Meulen, Piet Smiesing en Fred Tymstra, die hun medewerking aan dit artikel verleenden.

**Ouderwetse verpakking
van rooktabak met korte
Goudse pijp.**

afb. 3

Reacties, aanvullingen en verbeteringen zijn welkom bij

Lodewijk van Duuren
Theo Thijssenhove 25
2726 CE Zoetermeer